

CAPUT XII.

Officia hominis erga hominem numero, pondere et mensura respondent analysi naturæ complete sumptæ.

ARGUMENTUM.

LXXVII. In officiis hominis erga hominem inest velut numerus, pondus et mensura.	LXXXIII. Jus et obligatio eandem conservandi.
LXXVIII. Officia erga se et alios non segreganda sunt.	LXXXIV. Notiones de fama et honore.
LXXIX. Amor sui est principium, et præceptum Juris Nat.	LXXXV. Notionum consecraria.
LXXX. Ordo officiorum hominis erga hominem.	LXXXVI. Jus famam conservandi.
LXXXI. Primum officium est de beatitudine æterna et fine ultimo.	LXXXVII. Obligatio quæ?
LXXXII. Incolumitas vitæ et membrorum.	LXXXVIII. Notiones de significatione mentis.
	LXXXIX. Obligatio arcani.
	XC. Omnis deliberata locutio contra mentem repugnat juri Nat.
	XCI. Non item ambiguitas.

§. LXXVII.

ANALYSIS complicatæ naturæ hominis, quam principio exhibuimus, non modo originem, rationesque omnis naturalis juris atque officiorum, sed etiam varietatem eorundem seu numerum, pondus, ac veluti mensuram ponit ob oculos:

(a) Sunt enim officia hominis relate ad animum, corpus, res externas, ceu circa famam, bona; dein relate ad status multiplicis; ex quibus officiorum *numerus* pendet.

(b) Uti in his alia aliis nobiliora sunt, ac præferenda; sicut ordo finium ad ea pertinentium constitui debet; ita *pondus* quoddam in illis spectandum est.

(c) Denique in quovis officii genere spectari debet, quatenus vel jus, vel obligatio pertingat; hinc modus etiam aut *mensura* inest.

§. LXXVIII. Segregant vulgo tractatores disciplinarum moralium officia hominis erga seipsum ab officiis erga alios; at cum ea ex natura hominis eruantur, quam nemo aliam, ac cæteri, adeptus est, ea conjungi

posse mihi videbantur, præsertim cum proximum diligere quisque, sicut seipsum jubeatur, seque ipsum condemnet, qui alios judicat: nam

(a) Unusquisque natura appetit bonum, aversatur malum; neque virium imbecillitate illud obtinere per se, nec istuc evitare potest; hinc statim videt, ac sentit, quid boni, commodive ab aliis præstari sibi, quid devitari, arceri vel excludi incommodi debeat. Non æqualiter de aliis vulgo cogitant homines sibi nimium intenti, siquæ maxime amantes. Idcirco et ratio et divina etiam institutio a nobismetipsis, nostrisque affectionibus et sensis officia aliis hominibus præstanda discere nos jubet (1).

(b) E contrario cæcutimus fere in peccatis, vitiisque propriis, aut ea quidem facile, multisque modis excusamus, aliquando etiam probamus, ac defendimus, dum idem damnamus in aliis; idcirco æque salubre, rationique consentaneum præceptum est, ut nostra de aliis judicia ad nosmetipsos transferamus. *Inexcusabilis es, inquit Apostolus (2), o homo omnium, qui judicas. In quo enim judicas alterum, teipsum condemnas: eadem enim agis, quæ judicas.* Utriusque præcepti ratio in ipsa naturæ æqualitate sita est; cur ergo separentur officia, quæ eandem originem, eandem materiam, eundem finem habent? Hinc opus non est, speciatim originem primasque rationes officiorum hominis erga se vel alios homines explicare, posteaquam arctissima conjunctio et naturæ humanæ cum creatore Deo, et gubernatore, sineque ultimo (3), et actionum humanarum cum perfectionibus summi Dei explicata, et ob oculos posita est (4).

(1) §. XVII. c.

(2) Rom. II. v. 1. Adposite Chrysostomus *Hom. V. in ep. ad Rom.* « et quis est, qui alios non judicat in colloquiis, in communibus cætibus, in scientiæ calculo?

(3) §. II. a. et §. LXII, LXIII, LXIV. (4) — §. X. b. c.

§. LXXIX. Naturalis cujusque amor erga se et alios homines, quatenus ad stimulos naturæ pertinet, principium juris et officiorum dici potest, quemadmodum ipsa natura; qua parte vero is amor ratione regi, sibi et aliis exhiberi debet, non tam principium, quam præceptum naturæ est, imo summa quædam præceptorum; nam: *non adulterabis: non occides: non concupisces, et siquod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur: diliges proximum tuum, sicut teipsum* (1). Hinc dicitur; *qui diligit proximum, le-*

gem implevit (2). Quis enim istiusmodi delictum committit in eum, quem vere amat? quis in se committi volet? quis amari se iudicat ab eo, a quo istiusmodi mala patitur? Est ergo amor quidam hominis in hominem naturæ consentaneus, rectæque rationi conformis. Sed est alius præsertim hominis in seipsum amor non a primæva naturæ origine, sed naturæ depravatione scaturiens, quem reprehendimus in aliis, in nobismet sæpe non animadvertimus; is est nempe, a quo ortum ducit hominum segnitias in inquirendo vero, et amplectendo, stolidi timiditas et horror contentionis, atque incommodorum, ignava suimet commiseratio, ac desperatio expediendarum rerum; is est, quo homo cito offensum se credit, despectumque: quo inania solatia captat, sensibus blanditur, labores fugit: is est, quo parvi facit, quidquid ad se non attinet proxime: quo prædicari vult, laudemque in alios collatam fastidit. Leviam hæc videntur; humano tamen generi uti propria sunt, ita perniciosi maxime. Neque enim alias commemorabo pestes, quas hominibus infert pravus amor. Ex his concludes:

(a) Ad naturæ stimulos pertinet amor, quo quisque de se, suæque conservatione, et beatitudine cogitat: quo miseriam, dolorem, amissionem membrorum, mortem horret. Quis enim sanæ mentis in animum inducit, ut vitæ, et membris vim inferat, nisi animum ante perturbet, rationem conculcet, data opera insanire studeat?

(b) Uti stimuli omnes, ita hic primarius amoris consilio et ratione regi debet; quia sæpe virtutis, sæpe necessitatis est vitam et membra præsentissimo etiam discrimini objicere (3).

(c) Ex amore, quem nobis præstitum volumus ab aliis, qualem præstare aliis et reddere debeamus, discimus; itemque, quid recto amori, proindeque naturæ juri repugnet, ceu odium, imprecatio, maledictio, exacerbatio, invidentia, destitutio (4).

(d) Quia jus naturæ etiam actus internos finibus conformare, recteque informare jubet (5); facile intelligitur, internos caritatis actus sub naturalem obligationem cadere; secus profecto non virtutem, sed simulacra virtutis et inanes larvas hominibus adscribemus. Accedit, quod honesta opera, perinde ut prava, ab internis voluntatis affectionibus maxime proveniant (6).

(1) Rom. XIII. v. 9 — (2) Ibid. v. 9.

(3) Uti est amor rectus et pravus, ita et odium. Hinc Paulus ad Ephes. V. v. 29. scribit: *Nemo unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit et fovet eam.* Idem Gal. V. v. 24. ait: *Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitis et concupiscentiis.* et I. Cor. IX. v. 27. *Castigo corpus meum, et in servitutum redigo, ne forte, cum aliis prædicaverim, ipse reprobus efficiar.* Conformia hæc sunt effato divinæ sapientiæ: *Qui amat animam suam, perdet eam: et qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam.* Joan. XII. v. 25.

(4) *Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua; sed opere et veritate.* I. Joan. III. v. 18. cum versu præcedente. Jac. II. v. 15. seq.

(5) §. XXII c.

(6) *De corde exeunt... homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemias.* Matth. XV. v. 19. Conf. propositionem X. et XI. inter damnatas ab Innocentio P. IX. Dicunt: dilectio in communi inutilis est: in particulari relate ad omnes impossibilis. R. Dilectio in communi paratos nos efficit, ut in particulari diligamus alios, quando res et tempus postulat. Equè infirma sunt argumenta, quibus officia hominis erga se ipsum a jurisprudentia naturali excludunt; dicunt: amorem sui esse innatum, nec præcipi debere; quasi vero non egeret legibus, ut rectus sit et consentaneus rationi. Justitia est ad alterum, nec quisquam sibimet legem ferre potest. R. Perinde dicam, caritatem quoque in alterum tendere; nullane ergo est hominis in semet caritas? Nec vero officia hominis erga se ex lege sibimet dicta proveniunt, sed ex præscripto rationis et lege summi Dei.

§. LXXX. Quia non omnia officia, quæ positiva sunt, omni tempore et omnibus præstari possunt; idcirco in iis præstandis spectandus est ordo ipsorum officiorum relate ad rem, quam attingunt, animi nempe perfectionem, vel bonum corporis, vel aliud extrinsecus homini adhærens: dein ordo personarum: denique necessitas, qua premitur is, cui officium exhibetur.

(a) Uti alia aliis potiora et præstabiliora sunt in homine, ceu mens corpore, corpus externis rebus; sic juris naturalis est, ut quæ nobiliora sunt, aliis præferantur (1). Quis nefas dicit homini, exponere se periculo atterendarum virium corporis, et maturioris obæundæ mortis per certa artium mechanicarum genera ceu per effossionem metallorum, per navigationem, et ejusmodi, si inde in rempublicam vel in ipsum hominem redundet commodum, quod satis momenti habet. Similiter de austeritate vitæ, de jejuniis, castigationibus corporis ob bonum animæ ac salutis disserendum est.

(b) Etsi communis omnium natura sit, tamen aliis hominibus præ aliis devincimus adventitiis vinculis, ob quæ iidem in præstandis officiis aliis præferendi sunt, ejusmodi vincula sunt parentela, nexus conjugalis, patria, communis status, amicitia; et quia unusquisque proximus sibimet est; hinc in pari causa necessitatis et periculi, officia cujusvis erga se præferri possunt officiis erga alios. Nemo igitur naufragus tabulam alteri cedere tenetur, nisi forte cum salus

publica præferenda est saluti aut facultatibus privatorum : tum membrum utique minoris fit, quam totum corpus, et commune bonum privato antiquius esse debet.

(c) Denique necessitatis, in qua plures versantur eodem tempore, habenda est ratio; si enim valde grave alterius malum jactura boni longe minoris reparari aut redimi queat; fieri potest, ut caritatis lex eam jacturam subire jubeat. De necessitate agendum est infra verbis pluribus.

(d) Ex his principiis de moralitate vitæ *solitariae* judicandum est, quam officiis socialitatis obesse mali quidam officiorum ratiocinatores fingunt, contemto exemplo innumerabilium anachoretarum, qui sanctitate et miraculorum gloria floruerunt, sensu item orthodoxæ antiquitatis.

(1) *Supra* §. XXII. e.

§. LXXXI. Primum gravissimumque hominis, erga se et alios officium sine dubio in salutis et beatitudinis æternæ studio cura que situm est. Non sinit ignorare quemquam sana ratio, esse animos hominum post caducam vitam superstites, statumque eorum immutabilem ab actionibus præsentis vitæ pendere, quam sempiterna beatitas aut miseria consequatur. Quare nihil magis cordi esse debet cuivis, quam ne æternum deinceps miser sit. Est id primum, quod navigantes curant, ut portum attingant (1). Summum hoc rationis, religionisque præceptum sequentes continet obligationes præcipuas :

(a) Hæc ipsa de necessitate salutis curandæ et veritas, et verissima, maximaque naturæ lex volvenda est animo, identidem repetenda, omnique cogitandi vi inspicienda : in ejus cognitione rerumque eo pertinentium notitia sita est perfectio intellectus nostri in hac vita, veraque sapientia. Certa quidem omnia, nisi ad eundem scopum tendant, momenti nullius sunt. Equidem non sum ignarus, quantopere tenere hominem contemplatio naturæ, atque imprimis mathematicæ disciplinæ possint; sed posteaquam annis multis expaliumus cogitando, si, quæ præcipua sunt, neglexerimus; quid proferemus post longum silentium, nisi verissimum illud : *Vanitas vanitatum, et omnia vanitas* (2).

(b) Qui prima hac rerum æternarum cognitione non modo tinctus, sed imbutus est, cito perspiciet, quibus præterea rerum notitiis mens excoli debeat, quarum ope et sibi consulat et aliis, summique Dei consilii faciat satis. Neque enim naturæ lex sinit, ut præstantissima

intelligendi vis otiosa et segnis jaceat. Qua in re peccant homines tum nihil discendo, quod hominem maxime deceat; tum inepta tractando, tum mala pravaque arripiendo. Quam amplius de officiis Præceptorum, doctorumque disserendi locus hic est!

(c) Perficiendæ voluntati, purgandis affectionibus, cohibendis pravis motibus, domandis cupiditatibus, ac perturbationibus excludendis opera danda est præ rebus aliis, quas homo consequi in hac vita potest. Inde enim totum id pendet, quod in hac vita beatos nos, certe minus miseros efficit. Qua in re curandum, ne sortem nostram aliorum opinionibus æstimemus, et ex hominum iudiciis pendeamus. *Stultorum enim infinitus est numerus* (3).

(d) Huc pertinent naturales leges de fuga scandali, de fraternæ correctione, studioque eximendi homines ab erroribus, quibuscum sæpe æterna pernicies conjuncta est (4).

(1) *Confer* §. II. c.

(2) Sublimis prorsus, et cælis digna vox, quam Salomon ad se reversus, et quasi ex umbrosa quadam abyssu ad lumen veræ sapientiæ respicere valens, emisit tandem, inquit S. Chrysostom. *Sermone contra concubinos*.

(3) *Eccl. I. 15.* — (4) *Jacob V, v. 19. Matth. XVIII, v. 15, seq.*

§. LXXXII. Post virtutis ac sempiternæ salutis studium nihil homini carius est ipsa vita, et incolumitate; eo pertinent varia jura et obligationes naturæ. Bonorum enim naturalium primum est vita, morsque naturalium malorum extremum; nullius igitur vel obtinendi naturalis boni, vel evitandi mali gratia mortem sibi quisquam potest arcessere. Si quis manum, pedem, aliudve membrum putridum præscindi sinat, ut totum servetur corpus, recte id fit, ac debito ordine; cum concessa sint membra, ut toti serviant. De incolumitate ac sanitate corporis notandum, id constare organis triplicis generis, *primo* vitalibus, quæ vitæ et speciei conservandæ destinantur; *secundo* sensoriis, tum iis, quæ extrinsecus conspicua sunt, tum quæ intus latent, quæque sensationi, indeque pendentibus actibus imaginationis et memoriæ inserviunt; *tertio* motoriiis, quæ ad localem motum corporis, membrorumve externorum aptata sunt. Est ergo alia perfectio corporis *vivi*, sita in aptitudine conservandi vitam: alia perfectio corporis *sentientis*, sita in aptitudine producendi ideas sensuales rerum: alia corporis *moventis* seu *mobilis*, sita in

aptitudine producendi motus convenientes appetitionibus et aversationibus animæ, et determinandi situm totius corporis vel membrorum. Spectatur igitur in corpore tum ejus *integritas*; quatenus mutilum non est ulla parte: *membrorum non vitiata structura*, quatenus deforme non censetur; tum *sanitas seu valetudo*, quæ est status corporis, quo singulæ ejus partes suo munere rite fungi queunt.

§. LXXXIII. Cuivis homini competit jus conservandi vitam et incolumitatem, proindeque et obligatio aliorum vitam et incolumitatem non lædendi: inde consequitur jus adhibendi media vitæ conservandæ conducibilia, et obligatio aliis eadem non subtrahendi: imo obligatur quivis vitam suam et incolumitatem ita servare, ut eam nec destructionis periculo exponere possit, nisi ex ordine finium a Deo propositorum, aut voluntate summi Dei aliunde cognita. Satis id docet dominium ejusdem Dei, et conditoris et gubernatoris, atque ipsi etiam stimuli naturæ (1). Notandum: *Autochiria* seu occisio sui ipsius *directa*, est actio vel omissio, qua quis mortem sibimet consciscit, eandemque intendit: occisio *indirecta*, minimeque propria est, dum quis agit vel omittit quidpiam, cujus agendi vel omittendi jus habet; ex quo tamen præter intentionem mors consequi potest, aut consecutura prævidetur. Connexio istiusmodi actionis vel omissionis cum consecutura morte major aut minor esse potest, mortisque periculum propinquius aut remotius: præterea ratio aut officium quidquam ita agendi, aut omittendi vel gravior magisque urgens, aut e contrario minor. Fit sæpenumero, ut jus et obligatio conservandi vitam et incolumitatem collidatur cum jure aut obligatione majoris obtinendi boni, aut majoris evitandi mali, quam sit jactura vitæ aut incolumitatis. Quapropter acute dispiciendum, *quatenus* jus et obligatio conservandi vitam et incolumitatem pertingat. Generatim sequentes positiones statuendæ sunt:

(a) Homicidium repugnat naturæ juri, nisi de voluntate Dei indubitato constet. De casu necessitatis ac cruentæ defensionis infra agetur.

(b) Similiter repugnat autochiria; nec eam licitam faciunt ærumnæ præsentis vitæ, ceu servitus, infamia, egestas, nec conscientia scelèrum, aut metus amittendæ pudicitia, aut desiderium supernæ beatitatis. Cum alacres ad supplicia properarent sancti martyres, dicebant ethnici: *omnes igitur morte vobis ipsis illata jam nunc abite ad Deum, nec nobis negotia facessite*; respondit S. Justinus Apol. II. n. 4., *non frustra mundum a Deo conditum esse didicimus, sed propter humanum genus... igitur si omnes nobis ipsi manus afferamus; quo minus quisquam gignatur, aut divina doctrina imbuatur, aut etiam, quo minus extet humanum genus, in causa, quantum in nobis est, erimus, ipsi quoque contra Dei consilium venientes, si ita facimus* (2). Suimet interfector censendus est Saul, quando ad Amalecitem dixit: *sta super me, et interfice me: quoniam tenent me angustia, et adhuc tota anima mea in me est* (3). Nec multum dispar eorum est ratio, qui nullo proposito majore bono, aut urgente officio, sola temeritate aut ostentandi animi causa, præsentis vitæ discrimini se obijciunt.

(c) Æque repugnat naturæ abortus, destitutio infantum cum periculo, ne fame aut bestiarum dentibus intereant: periculum eosdem suffocandi in lecto, agitationes taurorum eæ; quæ a S. Pio V spectacula dæmoniorum, non hominum sunt nuncupatæ, aliæque istiusmodi pugna nulla necessitate initæ, denique duellum, de quo infra (4).

(d) Eidem juri obest mutilatio proprii et alieni corporis, vulneratio, læsio quæcunque, quam infert, cui jus inferendæ deest (5). Denique ingluvies, ebrietas, luxuria, quæque sunt ejusmodi, in quibus duplicis fere generis malitia inest, tum qua obsunt conservationi vitæ et incolumitatis, tum maxime, qua internam turpitudinem habent, mentemque intellectivam ad bestiarum conditionem depriment. Contra siquem cogitemus, qui immodico labore, aut nimio usu medicamentorum vires atterit, et valetudinem pessumdat; deest is quidem officio conservandi suiipsius, nec tamen alia fœditatis labe propterea inquinatur.

(e) Cum vita et membra hominis in dominio Dei sint, fieri potest salva divina perfectione, ut certis temporibus homini det facultatem aut etiam jussum, inferendi vim aliorum vitæ et membris; cumque homini alia jura, aliasque præterea obligationes constituerit, quæ cum jure conservandi vitam et incolumitatem aliquando confligunt; hinc ordo et gradus finium omnino hæc etiam re spectari debet. De jure gladii, quem mundi rectoribus tanquam ministris suis commisit Deus, itemque de jure cruentæ defensionis nondum hic agimus (6); sed spectato finium gradu et ordine dicimus: uti moralia sunt potiora ac præferenda naturalibus; sic fini proposito conservandi vitam atque incolumitatem, qui quidem finis non est, nisi naturalis, præferri possunt, aliquando etiam debent fines præstantiores, quales sunt Dei cultus, actus caritatis erga proximum, amor justitiæ, studium poenitentia etc. non, ut quis ipse vim sibi directe inferat

exercendæ virtutis causa ; lex enim negativa, *non occides*, prævalet juribus affirmativis, sed ut vim ab aliis illatam permittat, aut ut vitam et incolumitatem negligat, majoris obtinendi boni, vel vitandi mali causa ; quæ non est sui ipsius occisio, nisi impropria et indirecta ; neque tum mors intenditur, sed bonum præstantius aut certe non impar ; quod qui facit, non mortem accersit, sed aliunde imminentem intrepido animo excipit. Hujus rei exempla sint hæc : veræ fidei tuendæ, profitendæ, propagandæ causa honestum est, vitam et incolumitatem præsentis discrimini objicere, seseque tyranno sistere : honestum ac sæpe necessarium est, pro tuendo communi bono tenere stationem, hostium telis se objicere : in communi naufragio potest quis tabulam suam alteri per se cedere. Medici, sacerdotes assistunt infectis pestilentia, mercatores infido mari et fragili ligno committunt vitam etc. In his ponderanda est causa et magnitudo subeundi discriminis. Molles philosophi, qui jejunia et austeritates carpunt tanquam contrarias officio cujusque erga se, quomodo confutari debeant, supra indicavimus, et ex hoc quoque loco potest colligi.

(1) Socrates apud Platonem ita disserit in *Phædone* : « Id mihi, o Cebes, recte dici videtur, Deum quidem curam habere nostri : nos vero homines unam quandam ex possessionibus esse Deorum. Nonne igitur et tu, siquod ex mancipiis tuis se ipsum perimeret, irascereris illi, et si potestatem haberes, pœna quadam afficeres ? » Similiter Pythagoras exprimens gubernationem summi Dei, nemini dicebat, fas esse, injussu summi imperatoris Dei de præsidio, et statione vitæ decedere. Quotopere ipsi naturæ stimuli refragentur vi ac neci, descripsit S. Joannes Chrysostomus disserens de cæde Abelis a Caino perpetrata, *hom. 19. in Genesin* : « Quomodo non cogitavit naturam ? quomodo non consideravit, antequam adoriretur nefas, operis finem ? quomodo sustinuit post facinus videre corpus fratris, spiritum efflantis, et palpitantis super terram ? quomodo potuit videre mortuum, et humi projectum, et a spectaculo non statim dissolutus est ? »

(2) S. Justinus *apolog. II, n. 4*. De viris quibusdam, ac mulieribus sanctis, quas sponte sua in præsentem mortem ruisse, divina vel ecclesiastica historia commemorat, S. Augustinus *Q. 49. in Jud. c. 26*. « Quodsi, inquit, hoc fecerunt non humanitus deceptæ, sed divinitus jussæ, nec errantes, sed obedientes ; sicut de Samsonè aliud nobis fas non est credere. » De quo idem agit *L. I. de civit. Dei c. 21*. De facto Razia *II. Mach. XIV.* non eadem omnium opinio est. Fuere quidam tempore S. Augustini, qui privato spiritu interpretantes SS. scripturas contra naturæ leges intellexerunt evangelii dictum : *qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam*. « Hinc enim quidam maligni, inquit S. doctor *tract 15. in Joan.*, atque perversi in semetipsos crudeliores et sceleratiores homicidæ flammis se donant, aquis præfocant, præcipitio collidunt, et pereunt. Hoc Christus non docuit, imo etiam diabolo præcipitium suggerenti respondit : redi retro satanas, scriptum est : non tentabis dominum Deum tuum... Ubi satis expressit, non a se ipso, sed ab alio debere occidi, qui vestigia sequitur Christi. »

(3) *II. Reg. I, v. 9*.

(4) *De abortu conf. prop 34 et 35. inter damnatas ab Innoc. P. XI.*

(5) Usitata gentilibus corporis incisiones referuntur *III. Reg. XVIII, v. 28. ac Levit. XIX, v. 28* inquit divina Scriptura : « Super mortuo non incidetis carnem vestram, neque figuras aliquas aut stigmata facietis vobis. » Non

modo vulnerum, sed cicatricum, ac deformitatis inductæ habendam esse rationem, passim Jcti docent, ut si puella vel honestioris viri facies per genas aut per nasum fuerit transmissa ; quod præter formam probatoris viri famam onerare solet. Faciei quidem humanæ ea dignitas est, ut nec delinquenti stigma inurendum censuerint legislatores. *L. Siguis. 17. C. de pœnis* : « Quo facies, quæ ad similitudinem pulchritudinis est cælestis figurata, minime maculetur. Cum SS. canones mansuetudinem Christi pro norma habeant, varias irregularitates statuerunt ob defectum lenitatis ; uti cum quis se ipsum membro vel parte membri privat. » *C. qui partem 6. Dist. LV et c. de presbytero. 1. de corpore vitiat.*

(6) Nec jus gladii, nec remedium justæ defensionis per se suffragatur ei, qui adulterum, vel uxorem aut filiam adulteram in crimine deprehensam suo judicio occidit ; quidquid sit de humanis legibus dolori et iracundiæ quidquam indulgentibus in foro humano. *Juste igitur ab Alexandro VII. damnata est propositio ordine 19.*

§. LXXXIV. Ut officia hominis, quæ existimationem, famam et honorem attingunt, et quæ peccari contra eadem solent, rite intelligatur, notiones huc pertinentes congerendæ sunt.

(a) *Existimatio* est aliorum de perfectione nostra judicium, seu de probitate, scientia, arte etc. id si verbis declaratur, *laus* ; si actibus externis significatur, *honor* dicitur (1). *Fama* est communis hominum sermo de perfectione vel imperfectione cujusdam ; bona igitur, vel mala est fama, quæ *infamia* dicitur, sive communis hominum de vitiis alterius opinio. Ad famam bonam refertur *gloria*, sive consentiens laus bonorum et peritorum, vel, ut ajunt, clara perfectionis cum laude notitia. *Fama bona simplex* dicitur, dum quis pro malo non habetur : *intensiva* existimationem et gloriam complectitur.

(b) Existimationi opponi vulgo solet *ignominia*, aut si Latium probaret vocem, *vilipensio*, sita in judicio aliorum de imperfectione nostra, aut perfectionis defectu. Laudi contraria est tum *obtretractio*, qua de aliorum perfectione detrahitur : tum vituperium, seu potius *vituperatio*, qua alteri imperfectionem imputamus. Honori e contrario respondet *contemptus*, sive actus externus, quo significamus, alterum existimatione indignum esse. Quisvis actus externus, quo judicium de imperfectione alterius declaramus, vocari solet *ignominia* vel *contumelia* ; non igitur nihil differunt contemptus et ignominia seu contumelia : ille indicat quempiam carere perfectione, proindeque existimatione indignum esse : hæc imperfectionem alteri adscribit, ob quam reprehendi possit. Contumeliæ non una est ratio ; *convicium* dicitur, quo alteri vitium vel defectus naturalis in ejus probum et dedecus objicitur : *exprobratio*, qua imperfectio alicui impingitur præsentis in faciem : *irrisio*, qua præsens vel absens exponitur risui : *illusio*, qua idem fit tacite : *subsannatio* idem

præstat per gestus, motusque corporis. *Calumniæ* est sermo, quo alteri imputatur imperfectio, qua non laborat, ejus existimationi et laudi detrahendi causa. *Detractio* est sermo, quo de existimatione absentis detrahitur, sive falsa narrando, sive vera vitia, sed occulta prodendo. Hæc omnia communi nomine *injuriæ* veniunt, quæ verbalis aut realis dicitur, eaque levis, gravis vel atrox, uti et contumelia eisdem gradus habet: infertur injuria *directe*, attingendo hominis cujusdam personam; vel *indirecte* per personam conjunctam, quæ proxime violatur. Ut vera injuria et contumelia censeatur, requiritur *dolus* sive animus existimationem et honorem lædendi, isque præsumitur, si communi hominum æstimatione verba aut facta in se calumniam vel injuriam continent (2), licet præmittatur protestatio: salvo ipsius honore, vel salva reverentia sacerdoti debita; cum talis protestatio sit contraria facto. Cæterum contumelia, calumniæ, detractio et injuria non modo verbis, sed etiam scripturis, libellis famosis, picturis et imaginibus fieri potest.

(1) Honor igitur in testificatione perfectionis vel excellentiæ alterius situs est; multi eundem cum honesto confundunt, et honorem bonorum omnium naturalium supremum vocant, cui opes, amicitia, ipsa vita sit postponenda. Honestum in animo viri probi totum residet servaturque, licet ei negetur honor, seu testificatio hominum de ipsius probitate, perfectione, excellentiæ; hæc enim sæpe negatur bene merentibus, sæpe etiam in indignos confertur. Quapropter etsi quis pro honesto et justitia usque ad mortem decertet: tamen honor, et opinio hominum tanti non est, ut ei supremus in bonis naturæ locus detur.

(2) Hæc etiam præsumptio probationi contrariæ et veritati cedit. *L. si non. 5 C. de injuriis*: « Si non convicii consilio te aliquid injuriosum dixisse probare potes: fides veri a calumniæ te defendit. »

§. LXXXV. Cum hisce notionibus corollaria coherent magni ponderis.

(a) Cum existimatio in hominum judicio, laus in judicii istius declaratione consistat; patet non pluri hominum existimationem ac laudem fieri oportere, quam eorundem judicia. Enimvero judicia hominum de perfecto ac imperfecto tot prope sunt, quot capita. Ac constat a stolidis hominibus passim perverti vivendi regulas, et dictamina rationis; animi moderationem pro ignavia haberi, ferociam et impotentiam animi pro fortitudine, prodigaliter pro liberalitate, parcimoniam pro tenacitate, quæque sunt ejusmodi innumerabilia; quid ergo? ex horum opinione pendebit sapiens? Nonne hic etiam locum habet effatum Scripturæ: *non suscipies vocem mendacii... non sequeris turbam ad faciendum malum, nec in judicio plurimorum acquiesces sententiæ, ut a vero devies* (1).

(b) Existimatio, laus, honor res duas complectuntur: perfectionem quandam, sitam maxime in virtutibus intellectus, voluntatis, aliisque habitibus, tanquam fundamento: et aliorum de illa judicium. Prius illud in potestate nostra est: non item posterius; cum nemo sibi jus in aliorum sensa, dicta, facta arrogare possit quamdiu nil agunt, quod juri nostro perfecto repugnat.

(c) Passim tamen fama ac laus honorum inter fundamenta publicæ honestatis recensetur. A multis enim delictis hominem revocat studium conservandæ famæ bonique nominis, et frenum injicit libidini ac levitati, hominumque inter se familiaritatem et amicitias conciliat, ab aliorum etiam injuriis sæpe tutos præstat. Accedit, quod eadem multis necessaria sit, ut cum fructu fungantur officio, ceu doctoribus, rectoribus etc., ac sæpe singulorum fama est cum fama et commodis aliorum, qui sunt status, conditionis, ordinis, aut familiæ ejusdem.

(1) *Exod. XXIII, v. 1, 2.*

§. LXXXVI. Quivis jus perfectum habet conservandi famam, ac si ab alio læsa sit, exigendi reparationem: proindeque etiam quivis natura obligatur aliorum famam non lædere, ac si læserit, reparare. Est enim id homini ingenuo ac probo ipsa dictante ratione non modo percarum, sed ad vitæ societatem, fiduciamque mutuam necessarium, ut probus, ut rei, quam tractat, peritus, ut bonus censeatur. *Melius est nomen bonum*, inquit sapiens, *quam divitiæ* (1). Eodem jure gaudet is, cujus delictum occultum est, eo ipso quod famam bonam etiam tum possideat, ac bonus præsumi debeat, donec malus probetur. Qui alterius potestati subsunt, ceu filii-familias, religiosi, servi etc. non ob id solum jure famæ bonique nominis se abdicarunt; et quamvis forte invito eo, cui subjacent, civilem actionem injuriarum, quæ ad pœnam infamantis aut palinodiam sive solemnem retractationem tendit, instituere haud possint; tamen agere ad famam recuperandam prohiberi non debent. In usu hujus juris facilius excessu peccatur, quam defectu; dum cura boni nominis in vanitatem, studiumque captandi popularem auram degenerat, aut dum quis ancipites voces statim ad injuriam detorquet, aut istam implacabili ardore persequitur; universe enim *nec lubri-*